

Katja Jerman

O POVEZOVANJU MED NOVO GORICO IN GORICO

*»Bil je najboljši čas, bil je najslabši čas,
bila je doba modrosti, bila je doba brezumnosti;
bila so leta vere, bila so leta nevere;
bila je doba svetlobe, bila je doba teme;
bila je pomlad upanja, bila je zima obupa;
vse je bilo pred nami, ničesar ni bilo pred nami...«
Charles Dickens, *Povest o dveh mestih**

Pričujoči tekst na kratko opisuje različne izkušnje čezmejnih stikov in povezav med slovenskim mestom Nova Gorica in Gorico v Italiji. Mejno območje, ki nastane ob mednarodni meji, razumem kot lokacijo, močno podvrženo družbenim in političnim dinamikam, kot območje, ki se močno razlikuje od ne-mejnega (Prescott 1987) in tudi kot socialni prostor, v katerem lokalno prebivalstvo živi z vsakodneвно izkušnjo te delitve. Antropologija mejnosti¹ pri preučevanju mejnosti izpostavlja preplete, ki se vršijo na mnogoterih ravneh med dano populacijo ob mednarodni meji, zato je mejnosti smotrno slediti prek različnih družbenih, političnih in ekonomskih procesov med dvema (ali več) etničnima skupinama in jo razumeti v vsej svoji variabilnosti in fluidnosti ne kot trdno zasidrano zamejitev.

Na problem slovenskih prevodov osnovnih terminov (border, boundary, frontier) in na njihove številne razlage v geografskem, politološkem in antropološkem izrazoslovju je opozorila Duška Knežević Hočevar (1999), ki za termin boundary predlaga slovensko ustreznico mejnost, ki ji pomeni *»bkerati merilo za organizacijo analitične perspektive na problematiko etničnosti in nacionalnosti«* (Knežević Hočevar 1999: 17) in tudi kot enega izmed pomembnih instrumentov pri preučevanju identitetnega preklapljanja med etničnimi skupinami.

V pričujočem tekstu sledim antropološki rabi omenjenih terminov, kot jih je definiral Anthony P. Cohen (1994). Za angleški termin *frontier*, ki je namenjen izključno geopolitični in pravni rabi in deluje kot razmejitev državne jurisdikcije, uporabljam izraz

¹ Zanimanje za meje in mejnosti je bilo sprva med antropologi manjše. Ukvarjali so se z družbo kot delujočo organsko celoto in se za meje zanimali predvsem na ta način, da so definirali in določili "robove" svojega predmeta zanimanja. *»Mejnosti so bile razumljene kot jasne linije v ozemeljskem in simbolnem pomenu; organizacija raziskovalne perspektive je bila naravnana celo tako, da je bilo videnje razločne in samoumevne zamejenosti entitet prvi pogoj za vstop v preučevanje«* (Knežević Hočevar 1999: 32). Prihajalo je do tega, da so preučevano populacijo izločili od ostalih in jo obravnavali kot družbeno in kulturno izolacijo. To, kar je bil resnični predmet zanimanja, ni bila meja sama po sebi ali pa čezmejne povezave, ampak prakse, verovanja in institucije populacije znotraj meja. Mišljeno je bilo, da se kulturna raznolikost lahko razloži z geografsko ali družbeno izolacijo in da je najboljši način preučevanja le-te z izolacijo kulturnih svetov.

V šestdesetih letih se je na polju preučevanja mejnosti začelo spreminjati. Socialni antropologi so tudi zaradi naraščajoče mobilnosti preučevalcev in predvsem zaradi vse številnejšega evidentiranja primerov, ki so kazali, da osnovni aksiom o ujemanju kulturnih vsebin z njenimi mejami ne drži več, prihajali do spoznanja, *»da skupinske kompleksnosti in notranje iregularnosti tistega, kar so od zunaj gledali kot razločno razpoznavne meje, niso bili osamljeni primeri ali izjeme v množici homogenih entitet; tako dotlej izjemni primeri so prav zaradi vse večjega obsega v evidentiranju kmalu postali predmet terenskega preučevanja«* (Knežević Hočevar 1999: 48). S tem pa so ponudili nove usmeritve za razvoj nove teoretične perspektive, imenovane tudi manchestrska šola, katere dognanja je čez približno desetletje zbral norveški antropolog Fredrik Barth v znamenitem *Uvodu v Ethnic Groups and Boundaries (1969)*, zborniku esejev, ki velja kot prelomno delo pri konceptualizaciji etničnih skupin, saj je v antropološki besednjak vnesel pojem mejnost kot kategorijo za bistveno bolj občutljivo razumevanje skupinskega sobivanja.

mednarodna meja, za termin *border*, ki označuje območje v neposredni bližini mednarodne meje, ki je podvrženo močnemu vplivu delovanja lokalnega prebivalstva in zajema situacijsko specifičnost, uporabljamo slovensko ustreznico meja in za angleški termin *boundary*, ki ga A. P. Cohen (1994) razlaga kot osnovo za družbeno razločevanje in individualno interpretativnost, kot zadevo zavesti, večno obremenjeno z izmuzljivostjo in zabrisanostjo simbolov, pa že omenjeno mejnost. Tako lahko, kot predlaga Knežević Hočvarjeva, »državno mejo presojamo kot družbeno dejstvo ali družbeni konstrukt z vsemi značilnostmi jasne določnosti in jo hkrati z vidika domačinov razumemo kot le eno izmed mejnosti« (Knežević Hočvar 1999: 31). Zavedam se, da to voščilo ni namenjeno detailnemu geografskemu in zgodovinskemu opisu in analizi vseh obmejnih prepletanj in pomenov mejnosti, vendar pa bežen izlet v zgodovino obravnavanega območja s poudarkom na dogajanju po drugi svetovni vojni poda ustrezen kontekst obravnavane teme, torej povezovanja med obema mestoma.

Po drugi svetovni vojni je ozemlje, obkroženo z Brdi, Trnovsko planoto in Krasom na vzhodni strani in široko Padsko nižino na zahodni, postalo predmet diskusij različnih mirovnih konferenc in diplomatskih bojov med Italijo in takratno Jugoslavijo. V mesto Gorica so ob koncu vojne prišli partizani, vendar pa to ni pomenilo priključitve ozemlja k Jugoslaviji. Na pariški mirovni konferenci (1946–1947) je postalo jasno, da bo mesto pripadlo Italiji. Čeprav meja ni bila določena na podlagi premisleka, ki bi enakovredno zajel obe vpleteni strani, je postala uradna. »Delitvena črta je svojo utemeljitev iskala zgolj v poteku strateško važnih infrastrukturnih koridorjev. Taka razdelitev je samodejno pomenila tudi to, da je mestno jedro, skupaj z zahodnim primestnim obročem ostalo v Italiji, izrastki vzhodnih primestij pa so s pretežnim delom dežele prešli pod oblast jugoslovanske države« (Jurca 1997: 103). Posledica tega je bila, da je avtohtono slovensko prebivalstvo s svojim jezikom, kulturo in tradicijo postalo manjšina znotraj italijanske države. Poleg tega je slovensko zaledje izgubilo pomembno ekonomsko, kulturno in infrastrukturno središče, kar je vodilo v odločitev za gradnjo novega regionalnega centra prek meje, na jugoslovanski strani med dvema že obstoječima naseljema, Solkan in Šempeter. Ideja jugoslovanske oziroma slovenske oblasti je bila ustanoviti samostojno, samozadostno, izobraževalno, zdravstveno, administrativno središče, s pomočjo katerega bi jasno zamejili jugoslovansko ozemlje in pritegnili čim večje število ljudi. Potek mednarodne meje je bil torej jasno določen leta 1947, kar je imelo za posledico, da je bilo gibanje na mejni črti omejeno, prehod mednarodne meje pa strogo omejen in kontroliran. Mejo je bilo moč prečkati le s potnimi listi in vizami, česar pa prebivalstvo goriškega zaledja povečini ni imelo, zato so bili sorodstveni, prijateljski, praznični, delovni, nakupovalni, trgovski in poslovni stiki ter tradicionalna navezanost na mesto Gorica močno ovirani in celo pretrgani. Kljub temu pa so ljudje iskali povezave s sosednjim mestom: nekateri so izkoristili možnost optiranja, s čimer so izgubili jugoslovansko (slovensko) državljanstvo, drugi so mejo prešli ilegalno, spet drugi pa so se zgolj navidezno sprehajali vzdolž razmejitvene črte, označene z bodečo žico, in z minimalističnimi gestami in znaki izmenjevali novice s poznanimi.

Obdobje med 1947 in 1955 je mnogokrat označeno kot čas ekonomske in informacijske blokade. Za prebivalstvo brez potnih listov in viz je bila mednarodna meja res neprepustna, vendar ne popolnoma. Dvolastniki so že leta 1947 dobili posebne dovolilnice, s katerimi so lahko prečkali mednarodno mejo. V veliki meri so bili prav ti prenašalci različnih informacij, v manjši meri pa tudi tihotapci, navkljub temu, da so bili ob vsakem prehodu meje natančno pregledani. *Primorski dnevnik*, časopis slovenske manjšine v Italiji, je prav tako redno poročal o dogodkih na jugoslovanskem ozemlju, s posebnim poudarkom na napredkih pri gradnji novega mesta. Že samo upoštevanje navedeni dejstvi čas med 1947 in 1955 ne moremo označiti kot čas hermetično zaprte meje, saj je do povezav in izmenjav vendarle prihajalo.

V avgustu 1955 je bil podpisan Videmski sporazum, s čimer so številna nova določila o maloobmejnem prometu stopila v veljavo. Sporazum je prebivalcem znotraj 12 kilometrskega pasu vzdolž mednarodne meje² omogočal, da so dobili možnost pridobiti posebne prepustnice, s katerimi so lahko štirikrat na mesec prečkali mednarodno mejo.³ Na ta način so bile obnovljene sorodstvene in prijateljske vezi, sčasoma pa se je mednarodna meja odprla do te mere, da so začele z delovanjem posamezna uvozno-izvozna podjetja.⁴ Pojavilo se je mnenje, da bo to lažje prehajanje meje zmanjšalo ekonomsko krizo in izboljšalo življenjski standard na obeh straneh meje. Imetniki italijanskih prepustnic so na jugoslovanski strani iskali počitka in okusne hrane,⁵ imetniki jugoslovanskih prepustnic pa so ob obiskih sorodnikov in prijateljev v Italijo tihotapili meso, žganje in cigarete, v Jugoslavijo pa najlonske nogavice, čokolado, britvice, sukanec in pralni prašek. Relativna prepustnost mednarodne meje je omogočala tudi lažji dostop do določenega blaga in uslug, kar je pomenilo, da se je življenjski standard na obeh straneh meje povišal.

Sčasoma se je pojavila potreba preseči zgolj sorodstvene, turistične interese in interese malih tihotapcev ter poiskati povezave na športnem in kulturnem področju. Organizirana so bila različna športna tekmovanja in gostovanja novogoriškega gledališča, vendar je šlo v teh primerih za povezovanje slovenske manjšine in Slovencev iz Jugoslavije in ne za povezave med vsemi etničnimi skupinami na obeh straneh meje.⁶

V šestdesetih letih so se začeli uradni dogovori med obema mestoma na lokalni ravni. Eden izmed rezultatov je bila že leta 1955 dogovorjena železniška povezava med Novo Gorico in Gorico. Leta 1964 so skupno skušali rešiti urbanistične probleme, problem prometne povezave in hkrati so se začeli pogovori o sodelovanju na področju vodnih virov, letalskega prometa, kulture, športa, turizma in zdravstva. Časopis *Iniziativa Isontina* je poročal, »da je vojna po skoraj dvajsetih letih končana« (Iniziativa Isontina 1964 (20): 64). Do Osimskih sporazumov (1975), ko je bila meja med Italijo in Jugoslavijo dokončno potrjena, so se pojavile pobude za novi mejni prehod na Erjavčevi ulici / via San Gabrielle, ki naj bi še bolj povezal obe mesti. Začele so se širiti pobude o skupnem turističnem prospektu; goriška in novogoriška knjižnica sta pripravili skupno razstavo; leta 1971 so mesti telefonsko povezali. Po 1975 so bile ustanovljene skupne komisije za gospodarsko sodelovanje na področjih: kulture, izobraževanja, mladinskega in športnega udejstvovanja (organizirali so Pohode prijateljstva in Kolesarjenje prijateljstva), urbanizma (začele so se priprave Erjavčeve ulice za uresničitev peš poti med mestoma), na področjih varstva okolja, vodnega gospodarstva, plinovoda in tiska ter informiranja pa ni bilo večjih dosežkov. Število komisij se je kasneje zmanjšalo na tri, ki so se ukvarjale s problemi na poljih gospodarstva, varstva okolja in urejanja prostora ter družbenih dejavnosti. Mejo je bilo moč prestopati pri mednarodnem mejnem prehodu Rožna Dolina in na številnih maloobmejnih

² Sporazum se je nanašal na 170.000 prebivalcev na jugoslovanski in 520.000 prebivalcev na italijanski.

³ Novi, prav tako Videmski sporazum iz leta 1962 je razširil območje dejavnosti sporazuma ter čas zadrževanja na sosednji strani na 72 ur.

⁴ Vzporedna z Videmskim sporazumom sta bila v Rimu sprejeta še dva sporazuma, ki sta urejala trgovinsko menjavo in lokalno menjavo na obmejnih območjih. Leta 1957 in 1964 sta bila dopolnjena, kar je pospešilo razvoj izvozno-uvoznih podjetij na Primorskem npr. Primorje export, Adria Koper, Jadran Sežana.

⁵ »Posebno hud naval je bil okoli poldne in v prvih popoldanskih urah. Ljudje so izkoristili izredno lepo vreme in odšli proti Rožni Dolini. 'Pri bajti' je bilo popoldne vse polno gostov, ki so prišli iskat oddiha in dobrega 'pršuta' v zeleno dolino. Na bloku tako pri jugoslovanskih kot tudi italijanskih oblasteh so povečali število uslužbencev, tako da ni bilo potrebno dolgo čakati na pregled dokumentov, tudi cariniki uslužbenci so bili zelo vljudni in ljudje so lahko brez nevšečnosti odnesli in prinesli manjša darila svojim znancem in sorodnikom« (Primorski dnevnik, 27. 9. 1955: 4).

⁶ V Gorici je živelo italijansko, slovensko in furlansko prebivalstvo, na takratno jugoslovansko stran in predvsem v Novo Gorico pa je po drugi svetovni vojni prihajalo prebivalstvo iz drugih krajev Slovenije in takratnih jugoslovanskih republik.

mejnih prehodih. Simbolično so mejo odpirali le ob pohodih in kolesarjenjih prijateljstva⁷ ter leta 1971, ko je kolesarska dirka Giro d'Italia prečkala mejo med Gorico in Novo Gorico in delno potekala po slovenskem ozemlju.

Dogodki v nekdanjih socialističnih državah po letu 1989, ko je prihajalo do hitrih in rušilnih menjav političnih sistemov, so imeli za posledico, da se je pozornost posvetila tudi zahodni jugoslovanski meji. Obmejni mesti Nova Gorica in Gorica sta zaradi navezovanja stikov in sodelovanja postali zanimivi, »tako za tiste, ki so njuno odprtost poznali, kot tudi za tiste, ki so mislili, da mesto še vedno ločuje 'berlinski zid', ki ga je potrebno zrušiti s krampi« (Šušmelj 1997: 23). Postopna demokratizacija takrat še jugoslovanske republike Slovenije je vodila v plebiscitarno odločitev po samostojni državi (junija 1991) in slovenska zunanja politika se je vedno bolj usmerjala na zahod. Povezava med Novo Gorico in Gorico se je izpostavljala kot stičišče dveh narodov, kot »laboratorij in informacijski center za navezovanje gospodarskih stikov med Vzrodom in Zabodom« (Šušmelj 1997: 24). Vsi župani obeh obmejnih mest so bolj ali manj intenzivno izražali željo po sodelovanju, solidarnosti, družbenemu sožitju, skupnemu reševanju skupnih problemov, bolj ali manj intenzivno so razvijali ideje o tem, da je potrebno obe mesti družbeno ekonomsko integrirati v en sistem. Vendar se je veliko projektov končalo zgolj pri lokalno obarvani politični retoriki. Kot primer naj navedem avtobusno povezavo med obema mestoma, o kateri je tekla beseda že leta 1955, nato leta 1980, uresničila pa se je šele v obliki Evrobusa novembra 2002.

Kljub temu, da je bila mednarodna meja določeno obdobje označena z visoko bodečo žico in železno ograjo, je vendarle predstavljala tudi priložnost znotraj določenega družbeno-gospodarskega sistema. Pri tem je šlo za protislovno situacijo: po eni strani je bila ljudem ob (relativno odprti) meji dostopna dosti večja izbira različnih dobrin, storitev in idej, kar je povečalo njihovo samostojnost in omogočalo izrazitejše oblikovanje individualne identitete vsakega posameznika, po drugi pa so v takšno obmejno mesto bolj kot v druga posegali različni ukrepi zveznih (in drugih) državnih organov, to so obmejne, vojaške, carinske in varnostne službe, bolj ali manj stroga kontrola ali omejitve gibanja v obmejnem pasu, tu je prihajalo do največjih posledic in nihanj zaradi sprememb valutnih tečajev, zaradi sprememb v zunanji politiki sosednjih dežel ipd. Navedeno pa je spet posegalo v avtonomijo mesta in samostojnost vsakega posameznika (po Mlinar 1983: 63).

Ko govorimo o čezmejnem povezovanju obeh mest, vstopamo na različna polja: zgodovine, ekonomskih povezav, meddržavnih političnih odnosov, polja lokalnih političnih odločitev, jezikovnih razlik ter tudi na polja osebnih občutkov, vedenja ter stereotipnih predstav. Vendar se moramo zavedati, da je potrebno vsako mejnost opazovati iz obeh vpletenih strani, saj so odraz družbenih procesov na obeh straneh meje.

Teresa Candida Cassese, avtorica prispevka v zborniku *Novu Gorica – Gorica, Izzivi in možnosti sobivanja*, je opisala svoje osebne izkušnje druge strani mednarodne meje in njenega prebivalstva »Do nedavnega je bilo za mnoge Italijane 'normalno', da Slovenci ne obstajajo. Za nas se je svet končal na meji. Na drugi strani se je našla le kakšna bencinska črpalka, pa mogoče še govedina, največ kilogram, z nejevoljo odmerjen od mesarjev, ki so se nam zdeli neolikani. /.../ Biti Slovenec – tako so nas učili, seveda ne eksplicitno – je bilo nekaj nedoločene in neprijetnega. Leta in leta sta se z 'jugo' pomenovali cenenost in slaba kakovost. /.../ V družini se ni govorilo ne o Slovencih, ne o Italijanih, ne o Jugoslaviji. Če smo kakšnemu znancu rekli, da je Slovenec, smo to storili v nekaki zadregi, češ kljub temu je v redu človek« (Candida Cassese 1997: 70).

Novogoričani pa so Gorico spoznavali v večji meri prek pestre ponudbe trgovin, živahnega utripa mesta, urejenosti, čistosti, pa tudi prek hrupa, vrveža, gneče in neprijaznega odnosa trgovcev do Slovencev.⁸ Jezikovna pregrada, ki je mesti ločevala, se je

⁷ Izjema je bilo le leto 1993, ko je zaradi podkupninskih afer moral odstopiti goriški župan Tuzzi. Goriška občina, ki jo je vodila posebna komisarska uprava, je svojo mednarodno aktivnost močno omejila. Ena izmed posledic je bila, da sta odpadli obe čezmejni športni prireditvi.

⁸ Glej Mlinar 1983: 70.

s prilagoditvijo Slovencev na italijanščino nekako znižala, vendar pa so nerganja, da se Italijani ne učijo slovenščine vedno glasnejša. Dejstvo je, da večina Novogoričanov govori italijanščino, ki se je je naučila prek televizije in jo uporablja v interakciji s sosednjim prebivalstvom in tako prakticira vsakodnevno jezikovno preklapljanje.

Za predstavnika slovenske manjšine v Italiji, ki sem ga intervjuvala ob vstopu Slovenije v EU, pomeni prestopiti mednarodno mejo in priti v Slovenijo obiskati enega izmed casinojev, kjer preizkuša srečo ali pa zgolj opazuje igralce na srečo. Nekateri Italijani, ki sem jih prav tako intervjuvala ob tej priložnosti, poznajo Novo Gorico po naslednjih lokacijah: casino Perla z igralniško in koncertno ponudbo, Goriška knjižnica Franceta Bevka, bari s striptizi in Kulturni center Mostovna. Ko sem obiskala enega izmed koncertov v Mostovni, mi je italijanska informatorka nakazala razlike v vedenju med Slovenci in Italijani. Rekla je: *»A vidiš tiste mlade, ki plešejo tam pod odrom? To so Italijani... Prvi so gotovo Italijani... Veš, vi, Slovenci nikoli ne plešete tako blizu odra, vi samo pijete svoje pivo, kimate z glavo in opazujete koncert od daleč.«* Ko govorimo o samo-pripisu in pripisu, ki je vršen s strani drugih, seveda pomislimo na Barthovo pojmovanje etničnih skupin in mejnosti. Za Bartha (1969) so etnične skupine družbeno konstruirane, izmišljene s strani posameznikov, ki strateško manipulirajo s svojo kulturno identiteto s tem, da jo poudarjajo ali pa zanikajo v določenem kontekstu. Pri tej interakciji pa se lahko sprožajo tudi močne emocije in pretirani strahovi. Na primeru Nove Gorice in Gorice se čas vstopa Slovenije v EU izkaže kot izredno emotiven. Mnogi prebivalci na slovenski strani si slogan "Dve Gorici – eno mesto" razlagajo kot nepremišljen s strani lokalnih politikov, prav tako se pritožujejo, da je slovenskemu nacionalnemu prostor grozi poitalijančevanje.⁹

12. februarja 2004 se je začel uresničevati eden izmed zgodnjih projektov čezmejnega sodelovanja. Cilj je bil odstraniti železno ograjo, zid pod njo in mejni kamen ter na tem mestu urediti skupni trg. Ob odstranitvi teh simbolov sta župana obeh mest dogodek komentirala na sledeči način; župan Nove Gorice je na vprašanje novinarke, če meni, da se bosta obe mesti sedaj lažje povezali odgovoril: *»Prepričan sem, kajti pri mnogih Italijanih še velja, da živimo na Balkanu, da nimamo velike kulture in podobno. Čakajo na padec te meje, ker mislijo, da bo potem lažje priti na našo stran, kar pa je smešno.«* Župan Gorice pa je menil, da je: *»Danes zelo čustven in pomemben dan. Ne gre le za to, da smo podrli zid in ograjo, ampak za simbolično sporočilo, da je potrebno premagati staro sovraštvo, ki je v dveh mestih ponekod še vedno prisotno. Obrniti je potrebno novo stran in ustvariti pogoje za gospodarski in socialni razvoj dveh mest in obmejnega območja.«*¹⁰ Le redki prebivalci so ob tem dogodku izražali svoj dvom in strah pred skupno prihodnostjo.¹¹

Kakor koli že, časopisi in predstavniki lokalne oblasti so v večini primerov spregledali na ta način izražen strah in so bolj poudarjali zamisel, da je kljub mentalni distanci, ki jo je gojila zgodovina, najpomembnejše izpostavljati občutek, da so ljudje na

⁹ *»Nič nimamo proti tem, da prihaja v različnih družbenih plasteh do konstruktivnega in z gospodarskega vidika bolj smotrnega upravljanja teritorija, kar pospešuje tudi dialog, sodelovanje in poznavanje med tu živečima narodom. Vendar se obenem sprašujemo, ali se naši politiki in upravitelji dovolj zavedajo tudi izzivov in nevarnosti, ki jih prinašajo vse te novosti. Priče smo, da se s čezmejnimi sodelovanjem postopno in vztrajno uporaba italijanščine na javnih mestih in v čisto slovenskem etničnem in državnem prostoru: dvojezični napisi, televizijske oddaje, javni nastopi«* (Primorske novice 14. 11. 2003). Glej tudi: Rado Franc Jelerčič, Grenke izkušnje, Bo tudi Nova Gorica padla v roke Italijanov?, rubrika: Pisma z znamko ali brez, Primorske novice 2. 9. 2003: 18, Mira Bastijančič, Nova Gorica, Rubrika Pisma z znamko ali brez, Meja bo padla, Primorske novice, 26. 9. 2003: 24 in Magda Rodman, Vipava, Valentin Cenčič, Šempeter pri Gorici, Rado Jelerčič, Mira Bastijančič, Nova Gorica, Rubrika Pisma z znamko ali brez, Redoljubje, ne šovinizem, Primorske novice, 14. 11. 2003: 24.

¹⁰ Obe izjavi sta vzeti iz dokumentarnega filma Zgodba dveh mest.

¹¹ *»Nekoliko me je strah. Tu se nikoli nismo dobro razumeli.«* Izjava je vzeta iz dokumentarnega filma Zgodba dveh mest. *»Sprašujem se, ali bo sedaj še več ilegalnih beguncev tu prečkalo mejo.«* (Primorski dnevnik 13. 2. 2004) ter kot je rekel eden izmed mojih informatorjev *»Ne zaupam Italijanom, so zelo pretkani. Nikoli ne veš, kaj si mislijo. Treba je biti previden!«*.

tem delu slovensko-italijanske meje prebivalci skupnega mesta znotraj Evropske unije. In kot je bilo ob približevanju Slovenije v EU večkrat poudarjeno v številnih govorih, da je najpomembnejša naloga razširjene EU ustvarjati Evropejce.

1. maja 2004 je bila osrednja slovenska prireditelja ob vstopu Slovenije v EU ravno na mejni črti med Slovenijo in Italijo, na skupnem trgu. Govorniki na prireditvah, ki so potekale v marcu in aprilu 2003¹² so poudarjali idejo o "eni identiteti", poudarjali so temo o sodelovanju, spodbujali občutek pripadnosti eni skupnosti, v kateri naj bi se vsi trudili za skupen cilj. V govorih so se pogosto pojavljale besede, kot so "skupna prihodnost", "solidarnost", "skupni izzivi in problemi", "enotna Goriška", in vse te besedne zveze so poudarjale in zbujele optimizem. V tem času večkrat slišani stavki *»moramo odstraniti meje v naših glavah«, »zdaj bosta mesti kot eno«, »Nova Gorica in Gorica sta dve mesti, ki dihata z istimi pljuči«* napeljujejo na občutek po konstrukciji ene "goriške identitete". Namero po kreiranju ene identitete, ki je močno povezana s tesnim sodelovanjem med obema mestoma, lahko vidimo tudi kot namero po kreiranju ene prostorsko-družbene identitete. Vendar pa sklicevanje na goriško identiteto, ki naj bi se opirala na isto kulturno dediščino in zgodovinsko izkušnjo, ni utemeljeno. Mesti sta se po drugi svetovni vojni razvijali dokaj neodvisno drugo od drugega, v vsako mesto je pritekalo prebivalstvo z različnim socialnim zaledjem, ki stoletnega navezovanja med zaledjem in mestom ni poznalo, zato se ni moglo in se še vedno ne more poistovetiti z idejo o enotni goriški identiteti. Poleg tega so idejo o skupni identiteti nekateri izmed informatorjev označevali kot *»vsiljeno identiteto, ki funkcionira le v politično angažiranih govorih in dejanjih«*, drugi kot *»še en slogan, ki bo zamenjal staro geslo bratstvo in enotnost«* in zgolj maloštevilni z obeh strani meje so verjeli v njeno uresničitev.

Menim, da vzpostavljanje stikov prek meje ne sme biti samo izpostavljeno v luči odstranjevanja mejnih simbolov, temveč bi morala biti enako izpostavljena vsa dejanja sodelovanja, kljub temu, da mednarodna meja še vedno deluje kot razmejitvena linija. Mednarodna meja ostaja tudi še v administrativnih zadevah in navkljub večkrat slišnemu geslu "Evropa brez meja" ne more biti uresničena, saj so mejne črte tudi znotraj EU razumljene kot tiste ločnice, ki definirajo teritorij nacionalne države. Zato mednarodne meje kljub odpravi carinske kontrole ostajajo prostori, vredni posebne pozornosti. Tako skupni trg med Novo Gorico in Gorico služi kot mesto srečanj različnih predstavnikov oblasti z obeh strani meje, srečevanj različnih društev in organizacij in hkrati postaja zanimiva turistična pridobitev obeh mest. Vendar pa idejo o skupnem trgu kazi zadrega o skupnem poimenovanju trga. Na spletni strani mestne občine Nova Gorica obiskovalci let lahko izpolnijo anketno vprašanje o poimenovanju trga in izbirajo med naslednjimi predlogi Trg združene Evrope, Trg prijateljstva, Trg Evropa, Trga Edvarda Rusjana, Na Blančah, na novo pa so podali tudi predlog Trg Transalpina, ki sedaj močno prednjači pred ostalimi predlogi¹³ in se hkrati vztrajno pojavlja tudi v retoriki s strani italijanske mestne občine. Ideja o skupnem trgu, ki bi povezal sosednje etnične skupine v evropskem duhu, očitno še ni zaživela. Deloma razloge vidim v tem, da trg ni predviden kot mejni prehod in je tako prehajanje iz ene države v drugo na tem mestu prepovedano, zaradi tega je gibanje na trgu omejeno, kar vsekakor ne pripomore k temu, da bi se prebivalci obeh mest na trgu zadrževali in srečevali ter tako trgu dajali pomen in se z njim identificirali.

Ob koncu naj sklenem, da sta Nova Gorica in Gorica dve čezmejni mesti (Buursink 2001), saj navezujeta stike druga z drugo: uradniki in predstavniki lokalne oblasti z obeh strani imajo periodična srečanja, ki jih predstavljajo na tiskovnih konferencah, pripravljajo

¹² V mislih imam prireditve v okviru Skupaj v Evropi/Insieme in Europa, Gledališki Mej(ni) fest, Mesto Mladih.

¹³ Trg Združene Evrope 41 glasov, Trg prijateljstva 103 glasove, Trg Evropa 2004 25 glasov, Trg Edvarda Rusjana 123 glasov, Na Blančah 10 glasov, Trg Transalpina 158 glasov, skupno 460 glasov (internet # <http://www.nova-gorica.si/>)

programe in projekte sodelovanja in jih tudi uresničujejo. Obe mesti si prizadevata za sodelovanje in sicer zaradi skupnega interesa in privlačnih ponudb, ki jih ponujajo evropski regionalni razvojni programi. Z vstopom Slovenije v Evropo pa se pojavljajo tudi kritike, da se institucije in organizacije z obeh strani meje poslužujejo zgolj že utečenih poti povezav, ne iščejo pa novih.

Glede na tem mestu zgolj nakazane tematike torej ni presenetljivo, da je slovenska zahodna meja v zadnjem času deležna velike medijske in politične pozornosti. Vendar se istočasno tudi sprašujem, ali je moč v prihodnosti pričakovati, da bosta ti dve mesti, ki intenzivno sodelujeta le na določenih ravneh, postali bolj ali manj enotno obmejno mesto ali pa moramo sprejeti dejstvo, da obstajata dve ločeni mesti, vsako z svojo identiteto, ki pa med seboj zgledno sodelujeta.

LITERATURA:

- ANGELILLO Alfonso, ANGELILLO Antonio, MENATO Chiara. 1992. *Gorica – Nova Gorica*, Primorska srečanja, revija za družboslovje, gospodarstvo in kulturo, XVII(137), 563–567.
- ANGELILLO Alfonso, ANGELILLO Antonio, MENATO Chiara. 1993. *Gorica – Nova Gorica*, Arhitektov bilten, 1993 (117/118), 104–112.
- BARTH, Fredrik. 1969. *Ethnic Groups and Boundaries*. Oslo: Bergen.
- BRAY, Zoe. 2004. *Living Boundaries: Frontiers and Identity in the Basque Country*. P. I. E: Peter Lang.
- BUFON, Marjan. 1995. *Prostor, meje, ljudje. Razvoj prekomejnih odnosov, struktura obmejnega območja in vrednotenje obmejnosti na Goriškem*. Trst: Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu.
- BUURSINK, Jan. 2001. *The binational reality of border-crossing cities*. *GeoJournal* 54, 7–19.
- CANDIDA CASSESE, Tereza. 1997. *Kdo ste pa vi?* V: *Nova Gorica – Gorica*, Izzivi in možnosti sobivanja, 69–75. Nova Gorica: Mestna občina.
- CARLI, Augusto and Emidio SUSSI, Majda KAUČIČ-BAŠA. 2002. *History and Stories: Identity Construction on the Italian-Slovenian Border*. V: Ulrike H. Meinhof, *Living (with) Borders, Identity discourses on east-West borders in Europe*, 33–53. Ashgate Publishing Company.
- COHEN, Anthony P. 1994. *Self Consciousness: An Alternative Anthropology of Identity*. London: Routledge.
- DONNAN, Hastings. Thomas M. WILSON. 2001. *Borders, Frontiers of Identity, Nation, State*. Oxford-New York: Berg.
- DONNAN, Hastings, Thomas M. WILSON. 2003. *Territoriality, anthropology, and the interstitial: subversion and support in European borderlands*. *Focaal – European Journal of Anthropology* 41, 9–20.
- DROBEŽ, Marjan. 1966. *Skupna pota obeh Goric*. *Goriška srečanja* 1966(2), 5–8.
- FABI, Lucio. 1991. *Storia di Gorizia*. Il Poligrafo: Padova.
- GORIŠKI ZBORNIK 1947–1957. 1957. *Ob desetletnici priključitve Slovenskega Primorja k FLR Jugoslaviji*, (ur.) Joško Humar. Nova Gorica: Okrajni svet svobod in prosvetnih društev Gorica.
- JURCA, Niko. 1997. *Strategija čezmejnega urejanja urbanega prostora Gorice na preizkušnji*. *Primorska srečanja*, revija za družboslovje, gospodarstvo in kulturo, letnik XXI, št. 190, 102–108.
- KNEŽEVIĆ HOČEVAR, Duška. 1999. *Družbena razmejevanja v dolini zgornje Kolpe. Domačjska razmišljanja nacije in lokalitete*. Ljubljana: Založba ZRC.
- MARUŠIČ, Branko. 1985. *"Pobod lačnih"*. *Skupni slovenski kulturni prostor*. 76–78. Nova Gorica
- MLINAR, Zdravko. 1983. *Humanizacija mesta. Sociološke razsežnosti urbanizma in samoupravljanja v Novi Gorici*. Maribor: Založba obzorja.

- PRESCOTT, J. R. V. 1987. *Political Frontiers and Boundaries*, London: Unwin Hyman.
Sožitje ob naši meji – vzor za Evropo. 1967. Goriška srečanja 1967/2(7), 46.
- ŠUŠMELJ, Jože. 1997. *Odpiranje meje, Sodelovanje med Novo Gorico in Gorico*. V: Nova Gorica Gorica, Izzivi in možnosti sobivanja, 9–29. Nova Gorica: Mestna občina.
- UKMAR, Dragica. 1993. *Začetki gradnje Nove Gorice*. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino, 41(2), 18–37.
- VRIŠER Igor. 1959. *Nastanek in razvoj Nove Gorice*. Geografski vestnik XXXI. 45–78. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- ZOLTAN, Jan (ur.) *Nova Gorica – Gorica, Izzivi in možnosti sobivanja*. 1997. Nova Gorica: Mestna občina.

VIRI:

Primorski dnevnik 1947–2004.

Primorske novice 2003 2004.

Nova Gorica 1948.

Iniziativa Isontina 1964.

Zgodba dveh mest, Produkcija TV Slovenija, Inforativni in izobraževalni program, maj 2004.

Internet# <http://www.nova-gorica.si> (1. 12. 2004)